

Veli-Pekka Viljanen

HE 69/2024 vp laiksi rikoslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Eduskunnan lakivaliokunta 20.9.2024

Hallituksen esityksessä ehdotetaan rikoslakiin lisättäväksi säännökset naisen sukupuolielinten silpomisesta (RL 21 luku 6 b §) ja naisen sukuelinten silpomisen valmistelusta (RL 21 luku 6 c §).

Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpominen loukkaa vakavasti perustuslaissa turvattua toimenpiteen kohteeksi joutuvien henkilöiden oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen (PL 7 §) sekä rajoittaessaan tyttöjen oikeutta määrätä itsestään ja ruumistaan myös perustuslain turvaamaa yksityiselämän suojaa (PL 10 §). Erityisen vakavaksi sukuelinten silpomisen tekee sen kohdistuminen alaikäisiin, haavoittuvassa asemassa oleviin ja erityisen turvan tarpeessa oleviin lapsiin (PL 6 § 3 mom.).

Jo vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen yhteydessä torjuttiin selväsanaisesti tyttöjen sukuelinten silpomisen oikeuttaminen esimerkiksi uskontoon liittyvin perustein. Perusoikeusuudistuksen esitöiden nimenomaisen maininnan mukaan uskonnon ja omantunnon vapauteen vedoten ei voida harjoittaa toimia, jotka loukkaavat ihmisarvoa tai muita perusoikeuksia tai ovat oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisia. Uskonnonvapaussäännös ei siten voi säännöksen esitöiden mukaan oikeuttaa missään olosuhteissa ihmisyksilöiden silpomista, kuten naisten ympärileikkausta, huolimatta tällaisen toimenpiteen mahdollisesta yhteydestä johonkin uskonnolliseen suuntaukseen (HE 309/1993 vp, s. 56).

Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpominen on Suomen perustuslain näkökulmasta yksiselitteisesti vakava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien loukkaus, jonka torjuminen kuuluu julkiselle vallalle perustuslain 22 §:ssä säädetyn perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamisvelvollisuuden piiriin.

Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomista koskeva ehdotus merkitsee sinänsä poikkeusta sukupuolineutraalista lainsäädännöstä, jonka tulisi olla selkeänä pääsääntönä esimerkiksi rikoslainsäädännössä. Tämän suuntainen rikoslain sukupuolineutraalisuutta korostava kehitys näkyy esimerkiksi voimassa olevissa seksuaalirikossäännöksissä, jotka on

kirjoitettu sukupuolineutraalisti. Toisaalta sukupuolineutraaliutta ei voida pitää ehdottomana vaatimuksena rikoslainsäädännöllekin, jos on olemassa erityisiä, hyväksyttäviä syitä suojata nimenomaan jompaakumpaa sukupuolta pelkästään tähän sukupuoleen säännönmukaisesti kohdistuvilta oikeudenloukkauksilta. Naisten sukuelinten silpomisen kieltämisen tarkoituksena on torjua nimenomaan naisiin luonteensa puolesta kohdistuvia, poikkeuksellisen vakavia oikeudenloukkauksia. Tällaisessa tilanteessa on nähdäkseni poikkeuksellisesti erityisiä painavia syitä perustuslain 6 §:n 2 momentin sukupuolen perusteella tapahtuvan syrjinnän kiellon estämättä kohdistaa erityisiä lainsäädännöllisiä toimenpiteitä naisten ja tyttöjen oikeuksien suojaamiseksi. Eli tällaisessa tapauksessa katson, että lainsäädännölliselle erilliskohtelulle sukupuolen perusteella on olemassa perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu hyväksyttävä peruste.

Ehdotetut rikoslain 21 luvun 6 b ja 6 c § on arvioni mukaan muotoiltu rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen (PL 8 §) edellyttämällä täsmällisyydellä. Kriminalisoinnin ulottamiseen myös rikoksen valmisteluun on tässä yhteydessä asialliset perusteet. Ehdotetut rangaistusasteikot vastaavat teon moitittavuutta ja täyttävät näin ollen perusoikeuksien rajoitusedellytysten mukaisen oikeasuhtaisuusvaatimuksen. Pidän ehdotettuja kriminalisointeja valtiosääntöoikeudellisesti perusteltuina ja asianmukaisina.

Syyteoikeuden vanhentumista koskevaan rikoslain 8 luvun 1 §:ään ehdotetaan täydennystä, jonka mukaan syyteoikeus ei vanhennu myöskään, jos kysymyksessä on täytetty tappo. Säännös liittyy rikoslain 21 luvun 1 §:ään, jossa säädetään rangaistavaksi tappo ja määrätään sen rangaistukseksi vankeutta vähintään 8 vuotta. Saman luvun 2 §:ssä säädetään murhasta, joka on tunnusmerkistöltään kvalifioitu ja perustuu viime kädessä teon törkeyteen kokonaisuutena ja josta rangaistuksena on elinkautinen vankeusrangaistus. Sekä tappoa että murhaa koskevat kriminalisoinnit turvaavat osaltaan oikeutta elämään, joka on turvattu perusoikeutena perustuslain 7 §:n 1 momentissa ja jolla on korostettu asema perusoikeuksien joukossa. Rikosoikeudellinen rajanveto murhan ja tapon välillä perustuu viime kädessä rikoksen törkeyden kokonaisarvioon ja ratkaistaan yksittäisessä oikeudenkäynnissä. Tämä sekä kriminalisointien taustalla oleva perusoikeussäännökseen kiinnittyvä perustavanlaatuinen oikeushyvä perustelevat mielestäni riittävästi, että murhan tavoin myös tapon syyteoikeus ei vanhenisi. Lakiehdotus täyttää tältäkin osin perusoikeuksien rajoitusedellytykset, kuten hyväksyttävän rajoitusperusteen ja rajoituksen oikeasuhtaisuuden vaatimuksen.

Arvioni mukaan hallituksen esitykseen sisältyviin lakiehdotuksiin ei sisälly valtiosääntöoikeudellisia ongelmia. Keskeisiä ehdotuksia voidaan mielestäni perustella myös perustuslain 22 §:n julkiselle vallalle asettamalla perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvollisuudella.

Veli-Pekka Viljanen

OTT, Valtiosääntöoikeuden professori

Turun yliopisto

.